

פרד"ס כינור דוד

ע"ש דוד שלמה בן ריבה ז"ל
ראש-הכולל הרב אורי פולק שליט"א

מס'

האזינו- פשט העושר- סכנה למדרגתו הרוחנית של האדם

"וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלוי עשה וינבל צור ישעתו"

"וינבל צור ישועתו" גינהו וביזהו כמו שנאמר 'אחוריהם אל היכל ה'" (יחזקאל ח) אין ניבול גדול מזה" רש"י אם "וישמן ישרון" גורר אחריו "גינהו וביזהו" כלשונו של רש"י אין ספק שיאה עניות לתורה דברים אלה ממחיש ה"חפץ חיים" על התורה על ידי המשל הבא:

שתי אחיות נישאו בעת ובעונה אחת האחת לאיש עשיר והשניה לעני. חלפו שנים רבות והשתים שגרו בשני מקומות מרוחקים זה מזה לא התראו במשך תקופה ארוכה. באחד הימים קמה האחות העניה ונסעה לבקר אצל אחותה העשירה. כאשר קרבה אל הבית יצא לקראתה משרת לבוש הדר קיבל את פניה והוביל אותה אל הטרקלין שבו ישבה בעלת הבית. בהיכנסה אל תוך הבית נדהמה האורחת מן הפאר וההדר שנשקף מכל עבר תדהמתה גדלה עוד יותר כאשר ראתה אשה הדורה בלבושה עטורה בתכשיטים יקרי ערך צועדת לקראתה. כמעט לא האמינה למראה עיניה בהבחינה כי זוהי אחותה. לאחר הפגישה המרגשת שקעו להן השתים בכורסאות שעמדו בפני הטרקלין והחלו לשוחח על דא ועל הא. מיד בתחילת השיחה הבחינה האורחת כי פני אחותה העשירה דלים ורזים מביעים עצבות ואי שביעות רצון. לא יכלה האחות העניה להסתיר את פליאתה על מראה פניה של אחותה העשירה ושאלה אותה לפשר הדבר.

כשדמעות חונקות את גרונה השיבה לה האחות העשירה לאמור "האמיני לי אחותי כי אמנם בעלי עשיר גדול הוא ובין עשירי המדינה כולה ייחשב ואכן כל מה שאני מבקשת ממנו הוא נותן לי. אך כל זה איננו שווה לי. יחסו אלי הינו כאל אחת השפחות הוא אינו מתחשב בדעתי ואף מבזה אותי לעין. כל אל תתפלאי אם אומר לך שגורלך טוב מגורלי. אמנם עניה את. אין לך פנינים ומרגליות. אין לך משרתים ומשרתות. אבל בעלך נוהג בך בכבוד. הוא מתחשב בדעתך ומכבדך בפני האחרים לכן שמחה את בחלקך כי לא שפחה את אלא גברת הבית.

הוא הדין אומר ה"חפץ חיים" בנוגע לתורתנו הקדושה יש קהילות שבהן מלבישים את התורה בגדי משי ותולים פנינים ומרגליות על צווארה מקשטים אותה בפעמוני זהב ורימונים ובונים לכבודה ארון קודש מפואר מעוטר בציצים ופרחים ביום שמחת תורה מרקדים ומפזזים סביבה בכבוד ובהדר ונדמה להם כי בכך יצאו ידי חובתם אולם כל זה איננו שווה לה לתורה כי מכעיסים ומצערים הם אותה על כל צעד ושעל אינם שומעים בקולה ואינם נמלכים בה אוכלים נבלות וטרופות מחללים שבת ומבזים כל קודש והתורה צועקת ככרוכיא "הפשיטו מעלי את עדיי הזהב הסירו ממני את המחרוזות הפנינים והמרגליות ובלבד שלא תרמסוני ברגליכם"

כמד זה מצויות קהילות עניות אשר אם אמנם אין ביכולתן להלביש את התורה בגדי משי ולענוד לצווארה פנינים ומרגליות ואבני חן אבל שם נוהגים בה כבוד גדול על פיה יצאו ועל פיה יבואו נמלכים הם בה ואין סרים מדבריה ימין ושמאל העניות הזו יאה לתורה יותר מהעשירות של המבזים אותה.

למני השנת:

בברכת שבת שלום,
הרב אורי פולק שליט"א

רמז - בעל הטורים

- א. האזינו.** לעיל מיניה כתיב את השירה הזאת עד תומם וסמיך ליה האזינו כמו שהאזנתם ושמעתם לד"ת כן האזינו לדברי השירה הזאת. כפי הפשט האזינו השמים פי' יושבי ערים הגדולות ובצורות בשמים:
- ב. ותשמע הארץ.** יושבי הארץ פי' יושבי כפרים וערים הקטנים:
- ג. השמים ואדברה (613).** עולה תרי"ג כלומר האזינו לתרי"ג מצות. הפסוק מתחיל בה"א ומסיים ביו"ד שכלל השם בראש השירה ויש בו ז' תיבות והיינו חצבה עמודיה שבעה כנגד ז'רקיעים וז' ארצות וז' ימי המעשה:
- ד. ותשמע.** ב' במס' דין ואיך ותשמע ותושיע שאם תשמעו אמרי פי תהיו נושעים וזהו ותשמע ותושיע:
- ה. יערוף.** ב' במס' דין ואיך יערוף מזבחותם ישודד מצבותם זכה ולמד תורה כמו משה נעשית לו סם חיים והיינו יערוף כמטר ות"א יערוף יבסם. לא זכה שלמד שלא לשמה נעשית לו סם המוות והיינו יערוף מזבחותם שהוא ל' עריפה כמו וערפו שם את העגלה:
- ו. לקחי.** ג' במס' דין ואיך לקחי נא לי פת לחם. זך לקחי. הכא משתעי בתורה שאין לקח אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם וזהו שאמרו אם אין קמח אין תורה:
- ז. יערוף כמטר לקחי.** מתי זך לקחי. לקחי לי פת לחם וזהו קמח אם יש קמח יש תורה:
- ח. לקחי (148).** בגימ' קמח (148):
- ט. כטל.** ב' במס' תזל כטל אהיה כטל לישראל לומר שהתורה היא כטל לישראל דווקא אבל לעו"ג בהפך כדכתיב ראה ויתר גוים שמסיני התיר וכו':
- י. כמטר כטל כשעירים ברביבים.** ד' מדות כנגד ד' מדות בלומדים. וכן ביד כל אחד ואחד מישראל ד"פ כדאי' בעירובין גבי כיצד סדר המשנה:
- יא. וכרביבים עלי עשב.** וסמיך ליה: **כי שם ה' אקרא.** מכאן שמתפללין על עצירת גשמים. דבר אחר עלי עשב כי שם ה' אקרא. מכאן שמברכין על כל מין ומין כדאיתא בברכות: כי שם ה' אקרא. וסמיך ליה: **הצור תמים.** לומר שמברכין ברוך הדיי האמת:
- יב. צדיק וישר הוא שחת לו.** לומר יפה דנתני:
- יג. הלה'.** ה' גדולה לומר וכי לה' תגמלו זאת שנתן לכם ה' חומשי תורה:
- יד. הוא עשך ויכוננך.** וסמיך ליה: **זכור.** כלומר זכור היאך עשה אותך ויכוננך בבטן מטיפה סרוחה:
- טו. שאל אביך ויגדך זקניך.** הרי ג' דורות. וסמיך ליה: **בהנחל.** לומר כל שהוא ובנו ובן בנו ת"ח הרי היא לו כנחלה שאין לו הפסק:
- טז. גבלת.** חסר ווי"ו לומר י"ב מזלות יצב למספר בני ישראל:
- יז. יבוננהו.** מלא וי"ו שבוי"ו בסיון נתן להם ו' דברים ואלו הן תורה עדות פקודי מצוה יראה משפט:
- יח. ינחנו.** ב' במס' בדד ינחנו. מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו. לומר מי שנותן צדקה הקב"ה בדד ינחנו:
- יט. על במותי ארץ.** מלא וי"ו על ששה עממים:
- כ. ויניקהו.** חסר יו"ד מיו"ד דברות יונקת כל התורה:
- כא. תשי.** יו"ד קטנה נתן לך יו"ד דברים ונסית אותו בי' נסיונות ולכך יו"ד דיגדל נא גדולה לומר לך זכור לאברהם שנסיתו בעשרה נסיונות:
- כב. בלא עם.** (144 עם הכולל) בגימ' הם הבבליים (144):
- כג. מזי רעב.** מזכיר ה' דברים מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרירי ושן בהמות עם חמת זוחלי עפר כנגד מה שעברו על ה' חומשי תורה וה' ניאופים בהושע וה' תועבות שראה יחזקאל וכנגד ה' המקטירי' לבעל. לשמש. ולירח. ולמזלות. ולכל צבא השמים:

"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (לב ז)

"לעולם זקנים מעמידים את ישראל וכו' אימתי ישראל עומדים כשיש להם זקנים, למה? כשהיה בית המקדש קיים היו שואלים בזקנים שנאמר 'שאל אביך נגדך זקניך ויאמרו לך'. כלומר אפילו בזמן שבית המקדש היה קיים שהיו או נבואה רוח הקדש ואורים תומים היו שואלים בזקנים - הם הסנהדרין - עסקי מלחמה, שכל מי שנוטל עצה מן הנקנים אינו נכשל" (שמות רבה ג י)

שלושה פנים יש לה להבטחה "שכל מי שנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל" אומר הג"ר יברוב שליט"א במאמר שפרסם על אמונת חכמים. ראשית יש בו בצדיק ובחכם מדעת קונו. וכך כותב בעניין זה מרן הגרא"מ שך שליט"א "אחרי עמילותו ויגיעתו בתורה בכל הצורך עד כמה שיש בשכלו להגיע בלי שום נגיעה ונטיה כל שהיא ויהיה שכלו זך ונקי וטהור אזי שכלו שכל מופשט. וזה מה שקראוהו 'התפשטות הגשמיות' ואז דעתו ושכלו דעת תורה ממש. וזה מה שאמר שלמה המלך ע"ה 'אם תבקשנה כסוף וכמטמונים תחפשנה', שזהו השיעור של היגיעה והעמל בתורה בתמידות ובמרץ בלי שום הפסק 'אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא'."

ובהקדמה ל"אבי עזרי" נזיקין מקורם של דברים באבות דרבי נתן "ותלמוד תורה חביבה לפני המקום לעולות לפי שאם אדם למד תורה יודע דעתו של מקום שנאמר 'אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא' ובעניין זה כתב הרמב"ן (דברים יז יא) "כי רוח ה' על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידי לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול".

רובד נוסף הוא "מושל באדם צדיק מושל ביראת אלוקים" (שמואל ב כג). אני מושל באדם מי מושל ביד צדיק" תנא דבי אליהו פרק ב והוא מה שאמרו במסכת אבות "בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך" (אבות פ"ב) ועיין שם בפירוש הרע"ב שביאר שכוונת התנא לומר כדי שיבטל רצונו מפני רצונך ורק משום שאין זה כבוד כלפי מעלה שינה לשונו. לכאורה התנאים לדרגה זו של הצדיק הם יראת אלוקים וביטול הרצוי העצמי מפני רצון הבורא. כך מפורש גם במסכת ברכות (דף כ) שלראשונים התרחשו נסים לא מתוך ידיעת התורה אלא משום שמסרו נפשם על קדושת השם ללא חשבונות וללא בירורים אבל ה"אור החיים" הק' מאיר את עינינו הוא שואל (שמות יד כז) מדוע נצרך הים לתנאי מיוחד מששת ימי בראשית כדי להבקע לפני בני ישראל בשעה שלפנחס בן יאיר נבקע הנהר ללא כל תנאי? ומשיב על כך שלבני ישראל לא הייתה כל סמכות לגזור על הים משום שעדיין לא קבלו את התורה רבי פנחס בן יאיר בא בכח התורה שכל הטבע כפוף לה מקדמת דנא.

מבהיל הדבר עם ישראל עומד במדרגת ראיית פני השכינה ומשה רבינו בראשם ולא היה בידם לכוף את הטבע משום שחסרים הם את כח התורה. בספר תהלים במזמור על קבלת התורה נאמר "תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו" (תהלים ח) וכתב על כך המהרש"א "אם לא תתן להם תורה ומצוות לא יהיו ראויים שתמשילם במעשי ידיך" (שבת פח). וכן פירש הגר"ח ב"נפש החיים" (שער ד פרק ח) שכל הנהגות הצמא עם הלומד תורה לשמה חוורת מהנהגת הטבע. אדרבה כוחות הטבע כמסוים צידו לכל אשר יחפוץ המימד השלישי כוחה של אמונת חכמים עצמה עצם האמונה בדברי החכם והצדיק מהווה זכות וגם סיבה שדברי החכם יתקיימו.

הג"ר מאיר שמחה הכהן מדווינסק צ"ל מבאר בספרו "משך חכמה" הפטרת "וירא" את ענין תחיית המתים שהיה אצל בן השונמית בדרך זו עיקר תחיית המתים היה באמונתה התמימה של השונמית בנביא ובשביל האמונה שצדיק יחיה את בנה לכן על ידי גיחזי שלא האמינה בו שידעה כמדרשם שרכות הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש לכן לא החיה את הנער לכן לנסות גודל אמונתה בנביא אלישע עשה ה' יתברך שהעלים ממנו את ענין מות הילד והוא שלח לשאול "השלום לילד?" ובכל זאת האמינה בו ולא נפל מלבבה שום חסרון אמונה בנביא כי הבן אשר נתן לה יהיה בן קיימא ויחיה לכן בזכות זה החיה את בנה ולכן לא נאמר "וישמע ה' בקול אלישע" כמו שכתוב באלוהו "וישמע ה' בקול אליהו ותשב ש הילד על קרבו ויחיי" (מלכים א יז)

היוצא מדברים אלה שיש וגם עובדות רבות שאירעו במרוצת הדורות יעידו על כך ובזכות עצם האמונה התמימה שמאמין האדם בכוחו של הצדיק הוא ייושע אפילו בלא כוח האישי של הצדיק.

מצאתי כתוב משם החכם השלם כה"ר חיים ויטאל זלה"ה, והוא זה. דע, כי האזנה הוא לשמים, בשביל שהם רחוקים, יאזינו קול הדיבור, והשמיעה הוא לארץ. וסוד הענין שקראם מרע"ה, לפי שהם ג"כ נתנו חלק באדם, ויהיו ג"כ עדים ברורים בזאת השירה. וזה נרמז במזמור שאמר אסף (תהלים נ'), יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו.

קרא שמים וארץ, ואשר מעל השמים שהוא הקב"ה, שכולם נותנים חלק באדם, ובעומדו לדין כולם מעידים עליו. ורמז לתחלת ברייתו של אדם, והיותו תחילה נברר בגוף האשה הטיפה זרעית, ומבררת הטוב והרע, הולך במים הרעים ודמים טמאים, ונדמה לגרעין החטה או הזרע הנזרע בבטן האדמה, ושם מתברר, ומוציא פרח ויציץ ציץ:

ז"ס ג"כ מש"ה וכפר אדמתו עמו, ר"ל, סיבת קבורת המת תוך אדמת עפר, כי אותו עפר, הוא תיקונו להעביר זוהמת הנחש, וחלאת טומאה החטאים והעונות שעשה, והאדמה לא תשם, בהרקיב ומכלה הבשר והזוהמא והתבוסה. ואמר, כי לזמן ק"ך שנה, שיהיה הגוף נקבר בעפר, אז יכלה מכל וכל כל חלאת הזוהמא. ולולי העפר המכלה הזוהמא, לא היה מוכן שתכנס נשמתו לג"ע, וזהו וכפר אדמתו עמו. ונרמז ג"כ לזיקוק הכסף, וחלאת הסיגים שיכלם העופרת, מלשון עפר.

וכל זמן שהסיגים רותחים, וסביב רשעים יתהלכון, עדיין הכסף אינו מזוקק, ובעומד מהרתיחה אז רשעים חדלו רוגז, ותמו חטאים מן הארץ, וישאר הכסף מזוקק, והרשעים יהיו אפר תחת כפות הצדיקים, שהוא הסיג הנשאר תחתית:

הכסף הנקרא קניי"א בלע"ז. וכל זה הסיג, סיבתו היה מחטא של אדם הראשון כידוע. וסיבת חטאו של אדה"ר, היה בסיבת הנשמות שהיו כלולים בו מכל מין ומין, מהם צדיקים מהם רשעים, מהם גזלנים מהם גרגרנים, ומצידם נתאוה לאכול מן העץ, א"כ לא היה מצדו כ"כ החטא, כי אם בסבתם. ועכ"ז עשה תשובה, כי לולי החטא היה נצחי לעולם, ובאכלך מות תמות. ולולי בא יום השבת והגין עליו, היה מת באותו יום, שנאמר אדם ביקר בל ילין, ונמשל כבהמה.

כי עם היות שהיה מלך על כל הנבראים, אפילו המלאכים היו משרתים אותו, והיה ראוי שבחטאו יהיה כאחד מהם, או כמלאך או שרף או חיה, עכ"ז היתה נפילתו כ"כ גדולה, שנמשל לבהמה ההולכת על ארבע וימת כבהמה. ולהיות שעשה תשובה, בק"ל שנה שישב בגיחון עד צוארו, שהוא אחד מד' נהרות ג"ע, והטעם שישב בגיחון ולא באחרים, לפי שחטא בכל הולך על גחון מצד הטומאה, וזה גיחון ביו"ד מצד קדושה:

ומ"ש כי ביום אוכלו מות ימות, בדוד הע"ה, שלזה הסיבה היה ראוי להיות נפל, וימת ביומו, כי היה אדם עצמו. ולולי שנתן לו אדה"ר השבעים שנה מימיו, היה מת. ובהיות ששב בתשובה שלמה, ותיקן מה שעיוות, לא די שלא מת, אלא חי וקיים, כי דוד חי וקיים הוא. ואפילו שינה לא היה ישן, כי אם שתין נשמי כשינת הסוס, כדי שלא יטעום טעם מיתה, כי השינה היא אחת מששים במיתה:

ועוד לא די זה, אלא כי יהיה הפך מאדה"ר, כי אדה"ר הביא המות על כל העולם, וכולם מתו, וע"י התיקון יבא דוד ויעשה משיח, ויחיה כל המתים. כי זהו אד"ם, אותיות, "אדם" דוד "משיח". וכל זה נרמז במזמור שיר ליום השבת שאמרו אדם, כשהגין עליו יום השבת, ואמר, כי שמחתי ה' בפעליך, ר"ל, אמר דהע"ה, שמחתי ביציר כפך שהוא אדם, כי לולי שהיה הוא שנתן לי ע' שנה, הייתי נפל ח"ו, ולכן שמחתי ה'. ורמז הע' שנה, בפסוק צדיק כתמר יפרח, שהוא דוד. והתמר אינו עושה פירות עד שבעים שנה:

ועוד רמז תמר, מלשון מר, בהיות שמזרע יהודה היו חוטאים, המה מלכיהם שריהם, ורמזם בפסוק (ירמיה י"ב) העיט צבוע נחלתי, שנקרא עיט. ורמזם אברהם במחזה הד' גליות, שנאמר (בראשית ט"ו) וירד העיט על הפגרים וישב אותם אברם, והבן. ובזמן ביאת הגאולה, שיהיו מתוקנים, יהיו נרמזים לארז שיפרה וירבה, שנאמר כארז הנקרא לבנון, אז יפרו ויסגו ויחיו לעד, וזהו שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו:

ורמז ג"כ ענין קין והבל, ששניהם היו מזוהמת הנחש. ויותר היה קין מהבל, ולכן כל זרע קין נימוח במבול, והבל נהרג, בהיות כי הציץ בשכינה, כי נאמר בה לא יגורך רע. כי אפילו שהיה בו צד רע מעט מצד הזוהמא, לא היה לו רשות להציץ בשכינה. ונרמז בפסוק וישע ה' אל הבל, ר"ל שהביט בשכינה וכו'. ולכן מת, ולא חיה, כי אם חמשים יום מפסח לשבועות. ולדעת האומר שבתשרי נברא העולם, בחנוכה מת. ואח"כ, משת הושתת העולם. עכ"מ: